

повишаване на осведомеността относно достъпното гласуване

Доклад за достъпността на гласуването
за слепите и слабо виждащите
гласоподаватели в Европа

The voice of blind and partially sighted people in Europe

Версия 1.0
Ноември, 2018г.

РАБОТНО РЕЗЮМЕ

Конвенцията на Обединените нации за правата на хората с увреждания (КПХУ) задължава държавите да „гарантират на хората с увреждания политически права и възможности за тяхното упражняване, равноправно с всички останали“. Към тях спада и правото да гласуват на избори, което всъщност е една от най-отличителните черти на политическия живот в Европа. Но все още прилаганият в Европа модел на провеждане на избори – отбелязването на предпочитан кандидат или партия върху хартиена бюлетина – възпрепятства мнозинството от 30 милиона европейски граждани със зрителни затруднения да упражняват това основно политическо право.

Този проблем доведе до нарастване на писмените разработки, основно от международни организации. Въпреки че тези ресурси са ценен принос към дискусиата за политическите права на хората с увреждания, те са ограничени поради три недостатъка. Първо, те обхващат само отделни групи страни в Европа. Второ, с динамичното усъвършенстване на правните рамки, информацията в докладите бързо остарява. Трето, повечето публикации разглеждат твърде общо въпроса, без да предлагат конкретни действия.

За да отстрани тези непълноти в литературата, настоящият доклад разглежда определено специфично проявление на политическото участие – гласуването на избори – от гледна точка на зрително затруднените избиратели (ЗЗИ) от 45 държави в Европа. Той поставя въпроса за създаването на достъпно гласуване по начин, позволяващ равноправното участие на ЗЗИ. Така, докладът обособява специфичните изисквания на хората с увредено зрение относно достъпността и участието в политическия живот, както и подробно очертава начинът за тяхното разработване в помощ на отговорните за вземане на решения лица.

В опит да постигне тези цели, настоящият доклад се опира на: преглед на законите за провеждане на избори и референдуми в 45 страни, на експертно проучване в рамките на Европейския съюз на слепите (ЕСС), на което се отзоваха 24 организации членки, както и на качествен анализ на документи, обхващащ останалите страни. В своята оценъчна част докладът счита един метод за гласуване за достъпен, когато поставя при равни

условия с останалите всички ЗЗИ, включително възможността да гласуват тайно и без чужда помощ.

Докладът разглежда седем различни начина за гласуване, налични поотделно в поне една европейска страна. Във всички 45 обхванати от изследването европейски страни обикновеният начин за гласуване е посредством хартиени бюлетини. Във всички, с изключение на две от изследваните държави, гласуването с придружител е разрешено. 20 страни предвиждат варианти за предварително гласуване за различни групи гласоподаватели. Неприсъствено гласуване е допустимо под формата на гласуване по пощата в страната от 10 държави, а чрез подвижни урни - в 20 държави. Гласуването с използване на шаблон е разрешено в 14 страни. Гласуването чрез пълномощник се допуска в 5 държави, а електронното гласуване е разпространено само в 4 държави. Експертното изследване на ЕСС ясно показва, че съществува несъответствие между наличните начини за гласуване и тези, желани от зрително затруднените лица. 79% предпочитат електронно гласуване, 71% - гласуване по интернет и 67% - гласуване с шаблон.

По-нататък, експертното изследване на ЕСС докладва за редица проблеми със съществуващите начини за гласуване. Така, достъпността е възпрепятствана, когато сходните правила в отделните изборни законодателства предлагат различни решения. Това намалява вероятността изборните служители да бъдат информирани и да прилагат адекватно всички законови правила. В допълнение, налице са и проблеми с хартиените бюлетини, които често са твърде сложни и твърде обемни, за да направят възможно използването на помощни технически средства. Стои въпросът и за практическото приложение на различните начини за гласуване, например когато не всички избирателни секции са снабдени с шаблони за ЗЗИ. Към това се добавят и докладваните от експертите на ЕСС проблеми с осведомеността на изборните служители относно правата и инструментите на разположение на ЗЗИ.

По отношение на гласуването с хартиени бюлетини, в доклада се отбелязва, че този начин в същността си е недостъпен за мнозинството от ЗЗИ. Напълно сляп гласоподавател не може да отличи различните елементи на бюлетината и самостоятелно да отбележи своите предпочитания върху листа. Поначало

гласуването с хартиена бюлетина може да бъде направено достъпно за някои слабо виждащи гласоподаватели. За целта са необходими бюлетини, отпечатани с шрифтове с адекватни размери и контрастни стойности, както и осигуряване в помещенията на увеличителни лупи и добро осветление.

Що се отнася до гласуването с придружител, докладът обозначава това като общоприетият способ за създаване на достъпно гласуване за хората с увреждания. Разликите в прилагането на гласуването с придружител в европейските страни се срещат основно в две направления. Първото е свързано с реда, по който се избира придружителя, където се правят препоръки гласоподавателите да притежават свобода сами да посочат своите придружители. Второто се открива в административните изисквания към гласуването с придружител, за които се препоръчва да бъдат сведени до необходимия минимум. Въпреки всичко това, гласуването с асистент нарушава принципа за независимост и неизбежно опорочава тайната на вота.

При обсъждането на гласуване с шаблон докладът набляга върху разликите при производството и разпространението на шаблоните, при проектирането на шаблоните и бюлетините, както и при разположението на съдържанието върху бюлетините. В него се препоръчва производството на шаблоните да е централизирано и да започва в разумни срокове. Обозначенията върху тях трябва да са Брайлови, релефни и с едър шрифт с добър контраст. Препоръчва се също създаването на единни национални модели на бюлетините, за да се улесни производството, и аудио материали, които да бъдат на разположение на ЗЗИ онлайн преди изборите. Щемпелите пък са възможно решение при изборни системи, които изискват от гласоподавателите да изписват номера, включително и в случаите на ЗЗИ с двигателни затруднения. Но все пак ефективността на шаблона е ограничена, тъй като не позволява зачертаване, добавяне или пренареждане на кандидати. Гласуването с шаблон дава голяма доза независимост и поначало гарантира тайната на вота.

В полза на предварителното гласуване докладът привежда доводите, че то може да облекчи стреса при гласуване в деня на изборите и да даде на ЗЗИ нужното време да вземат

информирано решение без натиск. Препоръчва се изискването на възможно най-малко документи при регистрацията и провеждането му. Предварителното гласуване е добра мярка само когато е на разположение на всички избиратели и неговата достъпност е обусловена от наличието на други инструменти, като шаблони и т.н.

При разглеждането на неприсъственото гласуване докладът визира два твърде различни способа за гласуване без явяване в избирателната секция, а именно гласуване по пощата и чрез подвижни избирателни урни. Отвъд тези разлики, се препоръчва възможността за неприсъствено гласуване да засяга всички избиратели. Дава се и съвет да се избягва усложняване на процедурата по заявяване. Освен това, домът на един ЗЗИ се очаква да е по-добре пригоден за целта, например с по-подходящо осветление. Съчетано с други способности, неприсъственото гласуване може да повиши степента на независимост при гласуване. Същевременно то може да застраши тайната на вота.

За алтернативата да се гласува електронно (най-малко разпространеният способ), се подчертава, че съществуват различия в практическото му приложение. Те са изразени най-вече в наличността на машини за гласуване, начинът за гласоподаване, както и в дизайна на машините и на електронните бюлетини. Препоръчва се да се осигурят машини за гласуване във всички избирателни секции, за да се достигне до възможно най-голям кръг от ЗЗИ. Отбелязва се, че е необходимо да се гарантира достъпност на електронните бюлетини и на режима на работа на машините чрез софтуер за преобразуване на текста в реч, изходни надписи на Брайлов дисплей, потвърждаване със звуков сигнал и тактилни бутони. За страните със сложни избирателни системи, електронното гласуване е предимство, тъй като електронният интерфейс улеснява извършването на действия като зачертаване, добавяне и подреждане на кандидати. За целта е без значение дали машината разчита на компютърна или телефонна клавиатура, или на вградени бутони. Електронното гласуване гарантира равноправни избори, ако е налице за всички избиратели. А когато са внедрени и решения за достъпност, то обезпечава напълно самостоятелно и тайно гласуване.

Въвеждането на всеки един от тези начини за гласуване зависи от информираността на изборните служители. Благоприятно за тяхната осведоменост е, когато едни и същи правила се прилагат към всички видове избори. Все пак, при всички случаи е добре изборните служители да бъдат информирани за техните задължения в деня на изборите. Това често се постига чрез обучителни сесии. Но 34 държави не уреждат никакви обучения в изборните си закони. 11 страни имат изискване за обучение, но в тези законодателства не се споменава за политическите права на хората с увреждания като част от съдържанието на обученията. Вследствие на това, изборните служители често не знаят как да осигурят достъп до политическия процес за ЗЗИ. Непрекъснатото сътрудничество с организации на слепи и слабо виждащи в страната е добър подход за установяване и поддържане на осведоменост на изборните служители.

Този доклад завършва със забележката, че гласоподаването не е напълно достъпно в нито една страна в Европа. Въпреки това, докладът излага 26 добри практики, които могат да доведат до по-равнопоставено, независимо и тайно гласуване за ЗЗИ. Докато гласуването с придружител трябва винаги да бъде възможен избор за ЗЗИ, не се препоръчва това да остане единствената налична възможност, както се наблюдава в 58% от изследваните страни. За пълноценното осъществяване на достъпните начини за гласуване, е необходимо още изборните служители да бъдат информирани за съществуващите разпоредби на закона и потребностите на ЗЗИ. А съвкупността от алтернативни начини за гласуване ще подобри достъпността на изборите и съществено ще допринесе за съблюдаването на член 29 от КПХУ в Европа.

ЗА ДОКЛАДА

Целият доклад, както и преводите на други езици на настоящото работно резюме са налични на [Страницата за достъпно гласуване на ЕСС](#).

Настоящият доклад е изготвен от името на Европейския съюз на слепите от Бенедикт ван ден Боом (DBSV – Немската федерация на слепите и слабо виждащите), Геза Кьорте (DBSV – Немската федерация на слепите и слабо виждащите) и Даан де Корт (“Oogvereniging” – Сдружение „Око“ Холандия). За допуснатите в този доклад грешки отговорност носят единствено неговите съставители.

За въпроси относно доклада и достъпното гласуване, моля свържете се с:

Антоан Фоб
Ръководител кампании в ЕСС
Европейски съюз на слепите
Е-мейл: ebucampaigning@euroblind.org

Този доклад е съфинансиран от програма „Права, равенство и гражданство“ на Европейския съюз.

КРАЙ НА ДОКУМЕНТА